

תהלתו בקהל הסוּדֵים

דברי תורה, סיפורים ומשלם מאת המנהל הרה"ח ר' יצחק אהרן קליין שליט"א

גליון תקנ"א

ויראו אחיו כי אתו אהב אביהם מכל אחיו...

כי בן זקונים הוא לו וצריך ביאור, הרי כתוב הטעם כי בן זקונים הוא, וא"כ מדוע ויקנאו בו אחיו. אלא כי לפי טעם זה היה לו לאהוב את בנימין כי הוא נולד יותר לעת זקוניו, א"כ במה שאהב את יוסף יותר מבנימין הבדיל בין הבנים ומצאו האחים מקום לקנאה ושנאה. וזהו שאמר כי אותו אהב אביהם מכל אחיו הכוונה יותר מבנימין, ואז הבינו שיוסף יותר מעולה במעלות וכמו שתרגם אונקלוס: 'ארי בר חכים הוא ליה'.

להשיבו אל אביו

לכאורה תיבות אלו נראים מיותר, כי פשיטא הוא שישבו אותו אל אביו, כי זה סיבת הצלתו. לכן יש לפרש שהמילה 'להשיבו' פירושו להשיב אותו את 'ראובן' אל אביו, שקיוה שעל ידי שיציל את יוסף ימוחלו לו אביו על שבלבל יצועי אביו בקרבו את בלהה אחר פטירת רחל יותר מאת לאה אמו, ולכן אחר שלא מצא את יוסף בכור אמו 'הילד איננו ואנא אני בא', ודרשו חז"ל אנה אני בא ממעשה בלהה, ולכן מובן השייכות להשיבו את 'ראובן' לאביו ע"י מציאת יוסף ואם לא השיבו לא יסלח לו אביו על מעשה בלהה.

(אמרי שפר)

וימאן להתנחם

וברשי"הק, אין אדם מקבל תנחומים על החי וסבור שמת, ועל המת נגור ולא על החי. יש שואלים, מהו לשון גזירה, הרי זה דבר טוב שמושכח מלבו, כי אחרת יהי כל ימיו בצער. וי"ל שהגזירה הוא על המת עצמו, כי הנשמה אינה רוצה להשתכח ורוצה שיוכרו אותה ליתן צדקה וללמוד משניות לעילוי נשמתה, וגם החי נותן ללבו להיטיב מעשיו. אבל כאשר הצדיק אבד ואין איש שם על לב לחזור בתשובה אזי נחשב מיתתו לאבידה גמורה, אבל על החיים זה לא גזירה להשיכחה מן הלב כי עדיף שלא יזכור כל היסורים שעבר ויוכל להמשיך לחיות ולעבוד את ה', אבל לגבי יוסף שהיה באמת חי לא נגור עליו שישתכח מן הלב. (במוצא שלל רב)

והיא שלחה אל חמיה לאיש אשר אלה לו וכו' הובא בספח"ק, שמה שזכה נחשון לקדש שם שמים כאשר קפץ בגבורה לים וגרם שיעבק, היה בזכות גבורת הנפש של סבתו תמר שהסכימה להישרף ולא לבייש את יהודה. ובה מובן משי"כ בתהלים בצאת ישראל ממצרים וכו' 'היתה יהודה לקדשו וכו', למה כתיב 'היתה' לשון נקבה ולא 'היה' יהודה לקדשו. אלא בא לרמוז על תמר שעל ידה זכה יהודה לקדשו - לקדש שם שמים בקפצו לים. (מעשה נסים הגדה של פסח)

וישב יעקב

ברשי"הק' הובא ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, צדיקים מבקשים לישב בשלוה אומר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב אלא שמבקשים לישב בשלוה גם בעוה"ז. בפשטות המונה בלשון בתמיה. והקשה ע"ז הבית עין הרי כתיב רצון יראיו יעשה וא"כ למה לא יעשה הקב"ה רצונו של יעקב לישב בשלוה. ולכן מפרש

דברי רש"י בניהותא עפ"י דברי המדרש בפ' פ"ו, ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל וגלגל הקב"ה מכירתו של יוסף שע"י ירד יעקב למצרים בכבוד גדול. וזה הביאור בדברי רש"י שביקש יעקב לישב בשלוה על כן אמר הקב"ה ודאי אעשה כן ליעקב שהרי רצון יראיו יעשה ומוגיע לצדיקים לפי מעשיהם לישב בשלוה גם בעוה"ז וגלגל הקב"ה את מכירת יוסף למצרים ואז ירד יעקב לשם מתוך כבוד גדול וישב בשלוה 17 שנה.

(אמרות טהורות)

והבור ריק אין בו מים

נמצא במסורה עוד פעם תיבת "ריק" כי לא דבר ריק הוא מכס, ובדבר הזה תארכו ימים. יש לפרש הקשר בין שני הפסוקים, עפ"י הגמרא ברכות כב אמר ר' ינאי שמעתי שמקילין ושמעתי שמחמירין בה על טבילת עורא, והמחמיר מאריךין לו ימיו ושנותיו. וזה הכוונה אף כי הבור ריק אין בו מים דבטלהו לטבילתא אבל מ"מ כי לא דבר ריק היא מכס כי הוא חייסם ובדבר הזה תארכו ימים דמאריךין לו ימיו ושנותיו.

(מהר"ש ז"ע מבעלזא)

רמז בפרשה

וישב יעקב

צרותיו של יעקב היו: יוסף, דינה, עשו, לבן, האותיות האמצעיות של כל הצרות הם אותיות "וישב" דלא התייש, ולא נשבר אלא ישב ביניהם, ובזכות זה ניצל, בזכות האמונה.

אלה תולדות יעקב יוסף

אדם מישראל אינו צריך להסתפק במה שכבר השיג, אלא עליו לשאוף לעלות מעלה - מעלה, להיות מוסף והולך. זהו שנאמר "אלה תולדות יעקב - יוסף", עליו להוסיף לשאוף, להוסיף לעלות.

(רבי מנחם מנדל מרימנוב)

מה בצע כי נהרוג את אחינו

יש לומר על פי מה שאמרו שמי שרוצח במזיד לא ישמע ה' את תפילתו, ולכן מה "בצע" ר"ת ב'וקר צ'הרים ע'רב, דהיינו איך נתפלל ג' תפילות, שחרית, מנחה, ערבית, אם נהרגהו.

(מפי השמועה)

ויוסיפו עוד שנאו אותו על חלומותיו ועל דבריו

לכאורה זה לשון כפול, כי 'דבריו' הם 'חלומותיו'. ואפשר לכאר עפ"י דברי הזה"ק בפ' מקץ זיכור יוסף את החלומות, וז"ל: חלמא דאיהי טבא בעי בר נש לאדכר ליה דלא יתגשי. שחלום טוב צריך האדם לחזור עליו כדי שלא ישכחם אותו, "וכדין יתקיים" - ואז יתקיים החלום. וא"כ כאשר ראו אחי יוסף שהוא מזכיר החלום כמה פעמים, הבינו שעושה זאת כדי שיתקיים החלום, ולכן שנאו אותו. וזהו ויוסיפו עוד שנאו אותו על 'חלומותיו' ועל 'דבריו' - שדיבר הרבה מחלומותיו כדי שלא ישכחם.

(רבי דוד טעבלי מפוזנא זצ"ל)

ועתה לבו ונהרגהו ונשליכהו באחד הבורות

יש להבין, למה אמרו ונשליכהו באחד הבורות, הרי אם נהרג אז מה איכפת להם איפה לשים אותו. וי"ל, שאם ישאירו אותו חלל באדמה הרי יביאו הבי"ד אח"כ עגלה ערופה, ואיתא בתרגום יונתן בפרשת שופטים שאחר שקברו את העגלה הערופה יוצא ממנה תולעים שהולכים למקום הרוצח ועי"ז נודע מי הורגו. ואיתא בסוטה מד: שאם מצאו את החלל טמון באדמה אין מביאין עגלה, כי כתיב 'כי ימצא

חלל באדמה' ולא טמון ומכוסה. והנה אמרו האחים לבו ונהרגהו ונעשה באופן שלא יבואו התולעים לגלות מי הרגו, לכן נשליכהו באחד הבורות ויהיה טמון ואז לא יביאו בי"ד עגלה ולא יתגלה מי הורגו.

השליכו אותו אל הבור הזה

הנה תמוה, איך ראובן רצה להצילו ע"י שישליכו אותו לבור שהיה בו נחשים ועקרבים, הרי ימות שם על ידיהם. וי"ל שיש לנו כלל שכאשר בי"ד דנים את האדם כגון בכך סורר ומורה הורגים אותו ע"ש סופו. משא"כ בדיני שמים דנים באשר הוא שם ולא על שם סופו, כמו בישמעאל שביקשו המלאכים מה' שימית אותו ואמר להם באשר הוא שם שאין מסתכלים ע"ש סופו. לכן כשהאחים דנו אותו למיתה כי ראו שיוצא ממנו ירבעם שהיה חוטא ומהטיא את בני' לע"ז, וזה וישמע ראובן שאחיו רוצים להרוג אותו ע"ש סופו, לכן אמרו להם לבו ונשליכהו באחד הבורות ואז יהיה נדון בדין שמים שאינם דנים ע"ש סופו רק באשר הוא שם ועי"ז ינצל. (שכל טוב)

למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו

הכוונה להשיבו - את ראובן - אל אביו כי יעקב היה ככעס על ראובן שבלבל יצועי אביו וחשב ראובן שע"י שיציל את יוסף יחזירו אביו יעקב ויקרב אותו כבראשונה קודם שחטא לו.

(מדרש תלפיות)

לרעות את צאן אביהם

ברשי"הק' לא הלכו אלא לרעות את עצמן. ולכאורה איך יאמר על שבטי קה הקדושים שהלכו לרעות את עצמן. וי"ל שהכוונה הוא שע"י המעשה שעשו ומכרו את יוסף למצרים נתגלגל הדבר ויוסף נהי' המושגה למלך והמשיכו לכל העולם ועי"ז באו גם אחי יוסף לקנות תבואה וכו' ומה נתפרנסו, וא"כ ממועשה זה נתגלגל שבמי הרעב פרנסו את עצמם ומשפחותיהם.

(אוהב ישראל)

והשיבני דבר

יעקב לא האמין לבניו עד שאמרו סימן שיעקב למד עם יוסף ענין עגלה ערופה כדכתיב בתורה פ' שופטים. וכידוע שהתורה נקרא דבר, כמ"ש: דבר ציוה לאלף דור, וזה והשיבני דבר שתשוב אלי ע"י התורה שלמדתי אתך כשנפרדנו.

(אורח לחיים)

ואין איש מאנשי הבית שם בבית

ידוע שדמות דיוקנו של אביו נראתה ליוסף שם ועי"ז הצליח להתגבר על היצ"ח, וכן ידוע שביהמ"ק קראו אברהם הר יצחק קרא לו שדה ויעקב קרא לו בית. וזה נרמז כאן מאנשי הבית זה שקורא לו בית הוא היה שם בבית והציל את יוסף מלחטוא. (כ"ק מהרי"ד ז"ע)

דמות דיוקנו של אביו נראתה ליוסף בחלום

נראה דיעקב אבינו היה נחלק בדעה עם יוסף בעניני הלבוש, שיעקב סבר שיש ללבוש כבגדי החסידים ולא להקפיד שיהי' נאה, אבל יוסף הצדיק היה דרכו בעבודת ה' לסלסל בשעריו כדי שיהי' נראה יפה. אבל לאחר שבא נסיון ליוסף ע"י סלסול בשעריו חשב שאילו היה הולך בלבוש כאביו לא היה בא לכל הנסיון. וזה נרמז כאן דמות דיוקנו של אביו - עם בגדיו לשיטתו.

(אדמו"ר מסאטמר ז"ע בשם חותנו בזו"ר)

עת רצון עד חנוכה

איתא בשם הבני יששכר, שיש תבנית יד אחת פשוטה משמים שמאיר ברקיע מר"ח אלול לקבל כל הרוצה לחזור בתשובה והיד הזאת נשארת כך ואינו חוזרת עד חנוכה ורבי דוד מדינוב ז"ע הוסיף שגם בחנוכה עצמה נראית היד עד זאת חנוכה.

(בני יששכר)

וידאו אחיו כי אותו אהב אביהם וישנאו אותו

נראה כי האחים הק' לא שנאו אותו אלא מטעם כי אביהם אהב אותו, ולא על דיבה רעה. אלא שראה יוסף שהם מבדילים את בני השפחות מהם ואינם מתנהגים עמם בכבוד, אמר יוסף שהזולזל זה הוא אל אביהם שכאילו הם אינם בניו של יעקב אלא בני השפחות והרי אב אחד לכלם, ואז הטיבו דבריו באזניהם וקבלו דבריו ותוכחתו ועדין לא שנאו אותו. אבל אח"כ כשראו שאהב את יוסף מכל בניו כי הוא בן רחל, א"כ יעקב עצמו מחלק בין הבנים, א"כ עשו יפה שהם ג"כ חלקו בין בני הגבירות לבין בני השפחות, וישנאו את יוסף למפרע על דבור הרע.

(כתב סופר)

ויסיפו עוד שנאו אותו על חלומותיו

וקשה, הרי עד עתה חלם רק הלום אחד ולמה כתוב על 'חלומותיו' בלשון רבים. וי"ל הנה בפסוק כתיב ויחלום יוסף חלום ויספר לאחיו ולא כתיב מה היה החלום, אח"כ כתיב ויאמר אליהם שמעו נא. והרמב"ן כתב בפ' מקץ שחלום ראשון נתקיים שבאו למצרים בלי אביהם והשתחוו לו עבור התבואה וחלום שני נתקיים כשבאו כולם. והנה קודם שבאו למצרים היה יוסף מלך על כל המצרים וכולם השתחוו לו שם, וזה היה חלום הראשון שחלם שהוא יהי מלך ומושל בעמים אבל לא חלם עדיין שאחיו ישתחוו לו וזה סיפר לאחיו ולא שייד לאחיו ולכן רק התקנאו בו שיהיה מלך אבל לא גבר השנאה אליו כי אולי לא יהיה מלך עליהם ומה איכפת להם שיהי מלך באחד המדינות. ואח"כ חלם שתסובנה אלומותיכם ותשתחווין לאלומתי, שהם השתחוו לו שפתרונו שהם יצטרכו להגיע אליו ולהשתחוות לו, אז אנלאי מילתא למפרע שיהי מלך עליהם ואז יכרעו וישתחוו לפניו ולכן אמרו בכעס המלך תמלוך עלינו ג"כ, לא רק על שאר העמים, ואז וישנאו אותו וכו'.

(כתב סופר)

ויאמר האיש נסעו מזה כי שמעתי אומרים נלכה דויתנה

כתב רש"י הק' נסעו מזה הסיעו עצמם מן האחוה, לפי פירוש זה צריך להבין מה הנתנית טעם כי שמעתי אומרים וכו' מה ראי' מזה שהסיעו עצמן מן האחוה, ונראה לפרש דלכאורה יוסף היה שליח מצוה של כיבוד אב, וקיי"ל בפסחים ח: שלוחי מצוה אינם ניוקין, אולם אביו שלח אותם רק לשכח ולשכח היה שליח מצוה ולכן הלכו השבטים לדותן כדי שיוסף יבא אחריהם לשם ואז אינו שליח מצוה כי אביו לא שלח אותו לדותן ויכולו לשלוט עליו וזהו נסעו מזה מן האחוה כי אמרו נלך לדותן ששם יוכלו להזיקו כי לשם אינו שליח מצוה.

(מקח טוב)

ותאמר חותמך ופתילך ומטך אשר בידך

יש להבין מדוע בחרה דוקא ערבון זה. וי"ל דקודם מתן תורה היה שייך מצות יבום אף באביו של המת ולכן רצתה תמר שיהודא יקח אותה מתורת יבום אך ידוע שיהודה היה מלך וקיי"ל דמלך אינו מיבם, ורש"י הק' כתב וירד יהודה שהורידהו מגדולתו והיה לה ספק אם הורידהו ממלכותו חייב לייבם או דלמא עדין עליו שם מלך ואסור לו לייבמה ולכן ביקשה חותמו ומטהו וקיי"ל שאסור להשתמש בשרביטו של מלך אבל אם יתן לה מטהו וחותרו מראה בזה שאין לו כבר דין מלך וחייב ביבום.

(חתם סופר)

אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה בידו

יש להבין מה רצה לראות בידו וי"ל שאיתא במדרש שמה שפוטפר ביקש מיוסף נעשה בידו כך, וחשב אולי יוסף יפטר בסנהדרין סז שגשג צריך כלי לעשות כשוף לפי אביו ולכן הביט פוטפר בידו

של יוסף וראה שאין בידו מאומה ומוזה לקח ראי' שהשכינה עמו ולכן מצליח בכל הדברים.

(חכם צבי ז"ע)

והוא נער וכו'

פירש"י הק' שהיה עושה מעשה נערות מתקן בשערו וממשמש בעיניו כדי שיהיה נראה יפה, יש לפרש על דרך רמז למעלותא, מצינו בתורה "עושה" לשון תיקון כמו ויעש אלוקים את הרקיע ופירש שם רש"י הק' ויעש פירושו תיקן והיינו עושה מעשה נערות שהיה מתקן את עניני הנערות שלו

הרבה אנשים עמדו באותו יום, כבכל הימים שקדמו לו, בתור הארוך המתין בבית המדרש בצפייה ובחרדה לשפוף את הלב בפני קודש הקודשים, מרן סבא קדישא רבי ישראל מרוז'ין זיע"א.

כל איש ומכאובי לבבו, כל איש וצרותיו. העומדים בתור מחזיקים את הקוויטל ביד רועדת. מעיפים מדי פעם מבטים גנובים לעבר דמותו הקדושה של הסבא קדישא, אשר גם על גשמיית של יהודי פשוט יכולה להבחין במין אור מבהיק בוקע מפניו הטהורות, ובוחנים אגב הכי לראות כמה התקדם התור, כמה זמן יעבור בטרם יוכלו לעמוד בעצמם לנגד עיניו הזכות.

שעה ארוכה הקדיש הרוז'ינאי ליהודים משחרי פניו ושוחח עם כל אחד מהם בנפרד. בין יתר האנשים עמד שם גם יהודי אחד הדור צורה, לבוש בבגדי משי וכובע קטיפה מבריק שהעידו על מעמדו הגבוה. הגבאי פנה אליו "ר' יהודי, מה שמך". "מנחם יהושע בן חנה דבורה" ענה בשלוות. הגבאי תמה. כולם נראו מבוהלים ודחופים, הכל מבקשים לגולל צרותיהם בפני הרבי, ואילו זה נראה אדם רגוע ששום צרה אינה מעיקה עליו. זמנו בידו ואינו ממחר לשום מקום.

"מה רצית לדבר עם הרבי?" האיש אמר בניחותא, "שום דבר מיוחד. ברוך הוא וברוך שמו. טוב לי בעולם, הקב"ה חנן אותי בבני חיי ומוזני רוויחי. אני מצליח בעסקים ויש לי נחת מהילדים. אין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה בבית. הלוואי על כל עם ישראל".

"אמן ואמן" הסכים אתו הגבאי ברגש. מי כמוהו יודע כמה צרות משתרגות ועולות על צווארו של כל אדם שבא לכאן. "אך נשאלת השאלה, מדוע בכל זאת באת לכאן?" "אני?" החזיר האיש בשאלה שיש עמה תשובה. "באתי לכאן אך ורק כדי לראות את פני הצדיק".

עוד עמל הגבאי להבין את מדרש הפליאה של אדם מישראל שאינו מתלונן על צרות, והרבי מסתובב אליו ואומר לו: "קרא נא לאיש זה". ואצבעו מרמזת לעברו של האיש הקרוי "מנחם יהושע בן חנה דבורה".

התקרב האיש אל הרבי, והסבא קדישא מרוז'ין פנה אל הגבאי ואמר לו. "הקהל לכאן את כל האנשים שהיו כאן זה מקרוב, ואת כל העם הנמצאים בבית המדרש קרא לכאן. אני רוצה שיבואו וישמעו מה שיש לאיש זה לספר לנו". על פניו של מנחם יהושע הצטיירה הבעת התפעלות עצומה. הרי עדיין לא פצה פה ולא אמר מילה, מנין יודע איפה הרבי את צפונות לבבו וכי אכן יש לו בהחלט סיפור מרעיש שבגללו הגיע לכאן? ציבור גדול התקהל סביב כסאו של הרוז'ינאי והכל עמדו וציפו למוצא פיו של האיש העשיר, אבל זה המתין לפקודה מאת הרבי וזו אכן לא איחרה להגיע. "ובכן, מנחם יהושע בן חנה דבורה, פתח פיך ויאירו דבריך. ספר נא לקהל הקודש מדוע באת אלי".

מנחם יהושע נשם עמוקות, ניכר אצלו בו כי הוא מתרגש מאוד. הוא נעץ מבט בקרקע והחל מספר:

חברים מילדות היו מנחם יהושע וצבי הירש בעיר

פעם בא חסיד עני אל מרן הק' מצאנו ז"ע ושפך את מר שיחו לפניו, שבתו בגרה ואין לאל ידו לכלכל הוצאות החתונה, הרה"ק מצאנו נתן לו מכתב המלצה ושלחו לאחד הגבירים בעיר אחרת, ובין השורות נקב סכום מדויק שמבקש מהגביר שיתן עבור העני מוסר הכתב, החסיד העני נסע אל הגביר הנ"ל, כשנכנס אל ביתו לא הרגיש בו הגביר תיכף כי היה טרוד בלימודו, אח"כ כאשר הבחין בחסיד העני נתן לו שלום ושאל למבוקשו, החסיד הראה לו את מכתבו של ה"דברי חיים" זצ"ל, כאשר ראה

א מעשה

אודסה בה נולדו וגדלו באותה שכונה. יחד למדו אצל אותו המלמד, יחד שיחקו בכל משחקי הילדות, ובפרק זמן אחד נכנסו לעול מצוות. גם בימי הבחורות לא נפרדו דרכיהם, באותם ימים לא היו ישיבות מסודרות כבימינו אנו. רוב הבחורים ישבו ולמדו בקלויז בכוחות עצמם, והיו כאלו שזכו לשמוע שיעורים מפי תלמידי חכמים מופלגים וצמחו בעצמם להיות גדולי תורה.

גם בהגיעם לתור הנישואין לא נפרדו דרכיהם, הם הקימו בתים בישראל ועסקו כל אחד בעסקיו. אך בעוד מנחם יהושע הפך לאיש עשיר - רעהו צבי הירש לא הילך בגדולות ובנפלאות, ועסק בבית מסחר קטן לבדים כמה שעות ביום, עם שהוא קובע עיתים לתורה בכל ערב לשעתיים או שלוש של לימוד מתוק בגמרא, משנה, ושולחן ערוך. השנים נקפו, הם כבר השיאו את ילדיהם, חבקו נכדים וראו אותם גדלים לשם ולתפארת. והנה, יום אחד נפל צבי הירש למשכב, עוד בטרם מלאו לו שבעים. מחלתו הלכה והחמירה וכבר נפל בשכונת מגוריו קול הברה כי צבי הירש עומד לעזוב את העולם. ליד מיטתו של צבי הירש עמדו בני משפחתו ועיניהם זולגות דמעות כפופו, הם ספרי "מעבר יבוק" בידיהם והם ממלמלים את הפסוקים הנאמרים בשעת יציאת הנשמה. ברם, דעתו של צבי הירש היתה צלולה לגמרי ועדיין לא תקפוהו יסורי גסיסה. בני ובנותיו ראו שהמצב עדיין אינו נואש, ופרשו לשעה קלה של מנוחה.

כאשר נותרו מנחם יהושע וצבי הירש לבדם בחדר, פנה מנחם יהושע אל רעהו החולה: "הרשל מחמד לבי, הרי מעולם לא נטשנו איש את רעהו וידינו שלובות היו קרוב לשבעים שנה".

"אמת ויציב" נאחז החולה. "אבקש ממך הרשל יקירי" אמר מנחם יהושע כשדמעות חונקות את גרונו, "תן לי תקיעת כף כי בהגיעך לעולם העליון אל תשכח אותי, ותבוא בהקדם האפשרי, מתי שירשו לך שם למעלה, לספר לי מה נעשה בדיניך".

"אני מסכים" גנח צבי הירש, "אם כי בודאי מבין אתה כי הדבר יכול לקחת לא מעט זמן. מי יודע עומק הדין. רק בהורא יודע כמה מירוק וזיכור שאסטרך לעבור בטרם אגיע למצב שכזה, שאהיה רשאי לחזור לעולם הזה ולהתגלות אליך".

השנים תקעו כפיים ופרצו יחדיו בכבי מזעזע. לאחר ימים אחדים פרחה נשמתו של הרשל מגופו והוא הובל למנוחת עולמים בבית העלמין באודסה.

מנחם יהושע ידע כי תקיעת כף דינה כשבעה, ועל כן המתין אימתי יקיים חבירו את שבעותיו חודש וחודשיים, מחצית השנה, והנה חולפת ועוברת לה שנת האבל. יום האזכרה הראשון כבר צויין על ידי בניו ובנותיו. אף מנחם יהושע היה בין העולים על קברו, אבל להתגלות חברו אליו אין זכר. כיון שעבר יום היארצייט, נואש מנחם יהושע מחברו והסיח דעתו מתקיעת הכף.

והנה, לילה אחד, ללא שחשב על כך קודם, התגלה

הגביר את הסכום, התחיל להתווכח אתו ואמר לו שהסכום הנקוב גדול מדי, ויתן לו פחות מזה, אבל החסיד התעקש וטען שרוצה דייקא את הסכום שכתב הצדיק, כה התווכחו עד אשר יצא החסיד בידיים ריקות מבית הגביר, וחזר לצאנו וסיפר לרבי את כל הקורות אותו, הרבי נתן לו מכתב אחר לחסיד הגר בעיר אחרת, וכשהגיע לשם קיבלו השני במאור פנים, ונתן לו את כל מבוקשו, לימים כשנסע הגביר הראשון להסתופף בצל הרבי אמר לו בפרשתו וישלח מצאנו ויאבק איש עמו ופירש את ש"ה שהוא שרו

להפוך הכל אל הקדושה, מתקן בשערו, היינו כל עיני המותרות כידוע מספד"ק שישערו מרומים על המותרות להשתמש בהם רק לצורך עבודת ה' וממשמש בעיניו כלומר מדקדק בהם ובדק עצמו אם אם משתמש בעינים לשומרם מכל דבר עבירה כמו שמצינו בלשון חז"ל ועכשיו שנברא ימשמש במעשיו שלא להביט בעיניו אלא לדבר המותר כדי שיהיה נראה יפה בעבודת הש"ת.

(ויגד יעקב)

וימצאו איש

של עשו, ובפרשת וישב כתוב 'וימצאו איש ואומר רש"י שמלאך גבריאל הוא, ולכאורה מנא ליה לרש"י דכאן הוא שר של עשו וכאן הוא המלאך גבריאל, הרי בשניהם כתוב 'איש', אלא ביאור הענין אמר הרה"ק מצאנו שאם עני דופק על פתחו של גביר לבקש עזרה, והלה מתחיל להתרועע ולהתאבק עמו, ואינו רוצה לעזור, הרי הוא שרו של עשו, משא"כ אם הגביר שואל אותו 'מה תבקש' ומושיט לו יד לעזרה הרי הוא מלאך גבריאל.

ויראו אותו מרחוק ובטרם יקרב אליהם ויתנכלו אותו

אויף שבת

צבי הירש אל חברו בחלום. "מה נעשה בדיןך" התרגש מנחם יהושע, "הנה, הרשו לך לבוא אלי".

צבי הירש נראה היה כבחיים חיותו. התקרב אל חברו ואמר לו.

"דע לך כי כל מה ששמעת על מה שקורה בבית-דין של מעלה הכל אמת. לאחר שנפטר מן העולם טסה נשמתו למרומים והובאה לפני בית דין העליון. מכל עבר החלו מגיעות עגלות וקרונות של מצוות. ראיתי ושמחתי. כל מצווה שקיימתי נרשמה, כל דף גמרא, כל פרוטה שנתתי לצדקה לא הלכה לאיבוד. הפנקס פתוח והיד רושמת. אבל פתאום חשכו עיני. כנגדן, מה העבר האחר, החלו להגיע עגלות וקרונות טעונות בשקי פחם ועליהם גדודי מלאכי חלה שחורים משחור, כל העברות שעברתי, ואיני רוצה לפרט אותן. הרבה לשון הרע, כל דיבור אסור, כל ראיית עין שלא היתה במקומה. אוי, כמו שאנו אומרים בפיט בימים נוראים: אדון בערכך דין, אם תמצה עומק הדין, מי יעמוד לפניך בדין?".

ישבו בית הדין ושקלו וטרפו בענייני יוצא פסק דיני: לגהינם!

"מה אומר לך" בכה הנפטר בחלומו של מנחם יהושע, "לא לחינם קוראים לו גהינם, אי אפשר לתאר את היסורים הנוראים שעברתי בו".

"וכמה זמן שהית שם?" נחרד מנחם יהושע. "יותר משנה" הנהן צבי הירש בראשו בעצב. "ואחרי כן שוב זימנו אותי לבית-דין של מעלה, שכן הוא המנהג בבית-דין של מעלה לשפוט את יושבי הגהינם בכל פרק זמן ולראות האם

הם כבר יכולים לצאת משם. הוציאני מן השאול, ומלאך אחד מלווני לבית-דין של מעלה, ואני כולי אחוז חרדה, מה יהיה פסק דיני, האם כבר אוכל לצאת משם. והנה לפתע התרצצו גדולה. אלפי שמות נחפזות וטסות משם לכאן ומכאן לשם. "מה קרה?" שאלתי את המלאך. "צדיק גדול אחד נפטר עתה מן העולם" סח לי המלאך. "והסדר הוא כך, כל מי שקיבל את פניו בעולם הזה, מוזמן לבוא ולקבל את פניו בעולם העליון".

באותה עשה הצטערתי שלא זכיתי לקבל פני הצדיק המנוח, אבל לא היתה לי ברירה, לא היה לי בימי חיי שום קשר עם הצדיק הלז. המשכנו ללכת בדרך והנה שוב פעם מתחילה תכונה גדולה. שוב התרצצו גדולה, ואז מבחין אני בנשמת צדיק גדול מאד העוברת ועמה פעמליה של רבבות שמות המתלוות אליה. מדי פעם מבחין הצדיק בנשמה העומדת בדרכו וקרא לה לבוא ולהצטרף אליו. "מה פשר הדבר?" תמהתי. והגידו לי, כי זו נשמת הצדיק הקדוש המגיד ממעזריטש העוברת עתה מהיכל להיכל בעולם העליון, ובדרכה היא קוראת לכל נשמה שחסתה בצילו של המגיד בימי חייו, לבוא ולהצטרף אליו בדרכו להיכל אחד בגן העדן. ולא עוד אלא - הטעימו באוזניי - לא רק מי שחסה בצילו, אלא אפילו כל מי שראהו בימי

להמיתו

משמע מזה כשבא אצלם לא רצו להמיתו, ורק בטרם בא אליהם אז היתה כוונתם להמיתו, הגם שראובן עיכב אותם, אבל מלשון הקרא משמע, כשהגיע יוסף אליהם חזרו מכוונתם הרעה, ולא יכלו לעשות לו רע, מחמת צדקתו של יוסף, אף שכולם היו קדושים שבטי י-ה, מ"מ טעו שסברו שלא הולך חלילה בדרכי ה' וחיוב מיתה.

וזה הכוונה בפסוק "ויראו אותו מרחוק" היינו כשהסתכלו עליו מרחוק, ולא הבינו בו בצדקתו,

אז היתה כוונתם להרע לו, אבל כשהתקרב אצלם והרגישו מגודל צדקתו ולא יכלו לעשות לו שום רע, וכשראו זאת, נכנס ספק בלבם, ולכן מקודם "ויפשיטו את כתונת הפסים" אשר ניתן לו מאת אביהם יעקב, כי חשבו שאולי מה שלא יכולים להרע לו, הוא מחמת שמלובש בבגד קדוש, שקיבל מאת יעקב,

וכמו שמצינו (פרקי דר"א) אצל הכתונת שלבש אדם הראשון היו כל החיות שבעולם באים ונופלים לפניו, ולכן ויפשיטו אותו, וישליכו אותו לבו,

חיוי יכול להתלוות עמו להיכלו. "לתדהמתי הגמורה - ממשין ומספר צבי הירש המנוח בחלומו של ידידו מנחם יהושע - לפתע קורא לי הצדיק רבי דוב בער ממעזריטש ומזמין אותי לבוא עמו.

"הופתעתי מאד ושאלתי. והרי כאן הוא עולם האמת, ואני יודע את האמת כי מעולם לא זכיתי להיות בהיכלו של המגיד ממעזריטש בחי חיותו".

"אל תאמר כך" עניי המגיד, "כאן הוא עולם האמת וכאן ידועה וגלויה האמת, כי מעט קודם לידתך באה אמן עליה השלום אלי לבקש ברכה ממני. היית אצלי אפוא כאשר היית עובר, ולכן מניעה לך זכות זו לבוא ולהתלוות אלי, יען כי היתה לך שייכות עמי". עמדתי שם וכולי מלא שמחה. ברם זכרתי את הבטחתי הנושנה לידידי היקר מנחם יהושע להתגלות אלי, וכיון שידעתי כי אני עומד לקיים את תקיעת הכף, רציתי לזכות אותך גם הוא בטובה נצחית. ולכן הרהבתי עוז ושאלתי את המגיד הקדוש:

"יש לי ידיד טוב בעולם הזה, שעתידי אני להתגלות אליו. ולמען טובתו רציתי לברר, האם יש בעולם הזה, שם למטה, בין בני אנוש, צדיק כזה שראיית פניו יכולה לזכות אותו בחלק טוב בעולם העליון". המגיד ממעזריטש ענה לי על אתר. "אכן, ישנו בעולם צדיק כזה. היה לי בן ושמו רבי אברהם ("המלאך") ולו בן ושמו רבי שלום שפיראוביטש ולו יש בן בעולם הזה והוא בני, ושמו רבי ישראל מרוז'ין, ומי שיראה את פניו בעולם הזה - יזכה לטובה נצחית בעולם הבא".

"רק עתה באתי על תיקוני השלם" גילה המנוח צבי הירש לחברו מנחם יהושע, "סוף כל סוף פיתחו מעלי את חרצובות הגהינם ושרבו מעלי מוטות השאול. ומכיון שכבר נזדככתי, הרשו לי לקיים את תקיעת הכף שתקעת לי לרגלותי לך מה נעשה בדיני. אמנם על כל דבר יבוא האלוקים במשפט, ואף עבירה קלה אינה נשכחת ביום הדין, אבל הצדיק שהיתה לך שייכות עמו, ויכל לגמול לך טובה ולהקל בדיני. ולכן מיהרתי לבוא אליך ולומר לך, היה פיקח ואל תחמיץ את השעה".

מנחם יהושע סיים את סיפורו והפטיר. "ואני, בשומעי את הדברים, יוצאים מפורשים מפיו של חברי וידידי, וניכרים היו דברי אמת, חשתי ולא התמהמהתי אפילו יום אחד. מיד רתמתי את סוסי ויצאתי לדרך כדי להקביל את פניו של הצדיק, שמא ואולי אחרי אריכות ימי ושוטתי, אזכה אף אני לשכון בהיכלו שבעולם העליון". הסבא קדישא מרוז'ין ישב כל העת לפניו מביעות רצינות נוראה, כאשר הנגיד סיפר את סיפורו, אבל מאידך ניכר היה עליו כי הדברים אינם חדשים עבורו, ויודע הוא אותם היטב, ועל כן קרא לכנס את כל ציבור המסתופפים בבית המדרש לבוא ולשמע את בעל המעשה, לפי שאין דומה שמיעה לראיה, ולמען ייטב להם בעולם שכולו טוב...

(סיפור לשבת" מאת הרב יאיר וינשטוק)

ואמרו, ואכן באמת צדיק הוא בזכות עצמו, הנחשים והעקרבים שבבור לא יזיקו לו, וכן הוי, אבל הספק עוד נשאר בקרבם, ולכן "וישבו לאכל לחם" וכמו שמובא בשם המגיד הק"ז ז"ע, שהצדיקים בעת אכלם, מתקנים ורואים את כל הדברים, ולכן נתישבו לאכול, "וישאו את עיניהם ויראו והנה וכו'" שהקב"ה האיר את עיניהם את מה שעליהם לעשות, וכך הי' רצון הבורא שבני ישראל ירדו למצרים, והם עשו כרצון הבורא.

(מהר"ש מבעלזא ז"ע)

ואת כל אשר עושים שם הוא היה עושה

מה הפירוש במילים אלו, הנה בפסוק הקודם כתוב 'ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו בעיני שר בית הסוהר' וידוע הפסוק ואלוקים יבקש את הנדרף, בדרך כלל האסורים לא יושבים בשקט ומחפשים תמיד לעשות מהפכה ולמרוד בממונים, מחמת שיעמום או התמרדות, ואז נכנס הסוהר הממונה ושואל מי העיז לעשות זאת, ואז אמרו כולם על יוסף שהוא ארגן הכל, והוא לא ענה לא רצה להלשין עליהם, והיה נדרף בחינם, ולכן נתקיים בו ואלוקים יבקש את הנדרף ומצא חן בעיני כל ראויו, והי' איש מצליח בכל מעשיו.

(הר"ד יצחק זינגר זצ"ל)

בעוד שלשה ימים ישא פרעה וכו' ונתת כוס פרעה כמשפט הראשון וכו' כי אם זכרתי

יש לפרש דאיתא במדרש שחטאו של שר המשקים היה שנמצא זבוב בתוך כוסו, ואצל שר האופים נמצא בגלוסקא שלו צרור, דאין זה סיבה מספקת להכניסם במשמר, כי ייתכן שהזבוב נפל אחר שהכוס היה על שולחנו, אבל הקציף עליהם ה' את אדוניהם, שבביל לתת גדולה ליוסף, וזה אמר יוסף לשר המשקים, ראה שכל מה שנענשת זה רק בכדי שתזכירני לפני פרעה הוא, כי ונתת הכוס ביד פרעה כמשפט הראשון' דהיינו עם הזבוב, כמו שהיה לך פעם, כי אין זה סיבה מספקת להעניש אותך, ואלא כל המטרה הוא בגללי, לכן 'כי אם זכרתי וכו'.

ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו

לכאורה קשה הרי זה כפל הלשון, האם לא זכר אותו שר המשקים בודאי שוישכחהו,

ויובן ע"פ מעשה שהיה עם הרה"ק רבי אהרן מטיטוב זיע"א וכד הבעש"ט הקדוש זיע"א קודם שנתפרסם לצדיק, היה דר בעיר קוסטטין, וחי אז בעוני ובדוחק גדול, פעם אחת כאשר גברה עניותו מאד והגיע עמו השבת ולא היה לו שום דבר מצרכי השבת, לא יכול רבי אהרן להבליג יותר על צערו הגדול, ופנה למתפללי בית הכנסת בטענה, היתכן הדבר שנכדו של הבעש"ט יהיה כל כך נעזב ונדח מכוני העיר, עד שגם לחם צר ומים לחץ לא יהיה לו,

תיכף נהיה התעוררות רבה בין המתפללים, והתחייבו לשלם עבורו כל אחד ואחד מבעלי הבתים סך קבוע בכל שבוע, וגמרו אומר שאחרי השבת יתאספו לעשות הדבר על פי סדר נכון, ויבחרו גובים וממונים על כך וכו'. כשהלכו בעלי הבתים לביתם נמלך רבי אהרן בדעתו, מה המעשה אשר עשה עתה, הרי כל ימיו נוהר מלבקש טובות מכוני אדם והיה בוטח תמיד בה' שבוודאי ישלח לו עזרתו מקודש, ועתה עזב את הביטחון בה' ופנה לבשר ודם, ולא עוד אלא השתמש לצורך זה גם בזקנו הבעש"ט הקדוש, נצטער מאד על זה עד שלבסוף שפך שיחו לפני הש"ת והפציר בתפילה

י, שבני העיר ישכחו אותו ואת הבטחתם ולא יעשו, מה שהחליטו בנייהם, וכך הוי שכולם שכחו ממנו שהתאספו וקבלו על עצמם, והוא המשיך לחיות בצנעה, ורק בה' שם מבטחו.

וכן עשה יוסף, שהתחרט על מה שבקש משר המשקים להזכירו לפני פרעה, ובקש מה' שישכח את בקשתו משר המשקים, וכן היה, וזהו זילא זכר שר המשקים את יוסף' מפני שוישכחהו, יוסף יבקש מה' להשכיח את יוסף' מהר.

השליכו אותו אל הבור האה

הצ' רבי משה יוסף הופמן דיין דפאפא שבא בסוף ימיו ל-ם ונקבר בהר הזיתים וידוע שזכה כמה פעמים לגילוי אליהו הנביא, היה אומר שיעור בכל ליל שב"ק ופעם אחת ראו איש אחד יוצא מביתו משונה בתוארו וקומתו ומיד נעלם מעיניהם ושאלו אותו מי היה זה האיש וענה להם הצדיק הנ"ל זה היה ראובן בן יעקב שבא להודות על הפירוש שהידישתי שזה אמת לאמיתו, שראובן אמר לאהיו אל תשפכו דם והשליכו אותו אל הבור הזה, הרי זה ג"כ יגרום לו למות כי יש בבור נחשים ועקרבים,

וענה הצדיק שהיו שם באמת בור אחר שלא היה שם כלום, ולכן אמר ראובן אל הבור הזה, שאין בו כלום אבל אחיו לא עשו כן ולקחו אותו אל בור אחר ששם היה נחשים ועקרבים, ולכן בא ראובן בן יעקב לומר שכונתי לאמת ויש"כ על דבריך האמתיים. (וידבר משה)

וינס ויצא החוצה

איתא בשו"ע הל' ציצית שהציצית להיות מגולים מגן אברהם ס"ק י"ג ומצינו בחז"ל שאחד ביקש לעשות עבירה וניצול ע"י מצות ציצית שטפחה לו על פניו ואפשר לומר שזה הועיל ליוסף הצדיק להמנע מהעבירה ע"י ויצא החוצה שראה את הציציות שיוצאים החוצה מבגדיו ולכן וינס ע"י ציציותיו היוצאים החוצה מבגדיו.

(נועם מגדים)

וגם פה לא עשיתי מאומה כי שמו אותי בכור

בס' דברי יחזקאל מביא מש"כ רש"י הק' עה"פ ותקח את הצעיף ותתכס כמו ותשבר ותקבר שהצדיקים שוברים את היצה"ר ע"י שזוכרים יום מיתתם כמ"ש יזכר לו יום המיתה וזה תקבר שזוכרים קבורתם ועי"ז שוברים היצה"ר ונרמזו כאן שאמר יוסף וגם פה לא עשיתי מאומה, ואיך יכול להתגבר, כי שמו אותו בכור שההררת בליבו שיבא יום שישמו אותי בכור ואצטרך ליתן דין וחשבון על כל מעשי וזה נתן לי הכח להתגבר על יצרי.

(אלופי יהודה)

וישמע ראובן ויצילהו מידם

אין מפורש בפסוק מה שמע ראובן, וי"ל בתענית כא, אילפא ור' יוחנן הלכו לנסות מזלם במסחר כי לא הי' להם פרנסה ישובו לנחל תחת גשר שמע ר"י בת קול שאומר לנחל עליהם את הגשר-הקיר שעזבו חיי עוה"ב ועוסקים בחיי שעה אמר מלאך אחד לא הנהגם כי אחד יהי ראש ושיבא אמר ר"י לאילפא שמעת איזה קול? ענה לו: לא שמעתי, אמר ר"י שמע מינה שהכונה היה עלי ולבסוף נעשה ראש ושיבא, והנה כאן אומר הכתוב ונראה מה יהיה הלומותיו ורש"י הק' כתב שזה נאמר ע"י רוח הקודש וראובן היחיד ששמע את הקול של רוח הקודש ולכן החליט שהוא חייב להצילו, וזהו: וישמע ראובן ויצילהו.

(רבי יהודה אסאד)

וימאן

כבר"ה דמות של אביו נראה לו בחלון ונמנע מן העבירה הנה נזכר בקשר נפשי שהיה לו עם אביו כמ"ש: כי בן זקונים הוא לו שהוא סופי תיבות ו"ימאן" וזה נתן לו הכח להתגבר על יצרו ולהמאן מן העבירה.

ואין איש מאנשי הבית שם בבית

אמרו חז"ל אברהם קרא לביהמ"ק הר, יצחק קרא לו שדה ויעקב קרא לו בית, וזה נרמז כאן ואין איש, אבל מאנשי הבית - מי שקרא לביהמ"ק בית, שם בבית הוא היה שם בחלון הבית.

(הק' שר שלום מבעלזא זי"ע)

כי בן זקונים הוא לו

וקשה הרי בנימין היה יותר קטן ממנו ולמה לא נקרא בן זקונים וי"ל שלא אהב אותו כל כך כיון שמתה אמו ע"י לידתו, עו"ל שהיה קטן מדי ואין אדם אוהב בנו כשהוא קטן כל כך, עו"ל שראה ברוח הקודש שעתיד יוסף להיות מלך בנקותו של יעקב. עו"ל לפי שלמדו כל מה שלמד ביישיבת שם ועבר לכן אהבו, ולמה לא עשה לו כתנות פסים, יש לומר שהיה קטן כל כך שאינו מבין בטיב קישוט לשמור עצמו מטינוף.

(תוס' הרא"ש עה"ת)

ויפשיטו את יוסף

במדרש איתא שהפשיטו את יוסף לגמרי וכן השליכוהו לבור והיה לו קמיע בצוארו וירד רפאל

מן השמים ועשה מהקמיע חלוק והלבישו וכאשר העלוהו מן הבור למוכרו לישמעאלים ראו שיש לו חלוק התחילו אחיו להתקוטט ואמרו אנו מוכרנו אותו ערום ועם חלוק הוא שוה יותר נתנו להם הישמעאלים מנעלים תחת החלוק והוליקוהו בחלוקו (שם)

וימכרו את יוסף בעשרים כסף

וקשה הרי יוסף היה יפה תואר ומדוע נמכר בדבר מועט בעשרים כסף ויש לתרץ שכל אחד קיבל עשרים כסף ובס"ה עולה מאתיים כסף ונעלים גמטריא מאתיים והיינו עשרים כסף לכל אחד. (שם)

חנוכה

מצות הדלקת נר חנוכה החביבה עד מאוד נהגו בה ישראל לעשות בשמחה ומהדרים בה הידורים רבים ואחד ההידורים שנהגו שגם הנערים הקטנים מדליקין, וכמ"ש הרמ"א באו"ח סי' תרע"ה ס"ג קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק ג"כ.

והטעם שראו לתקן זאת דוקא במצוה זו, כיון שמלחמת היונים היתה להעביר את ישראל מחוקי רצון ה' להשכיחם את התורה ולכן גזרו כתבו לכס על קרן השור שאין לכס חלק באלקי ישראל וגזרו שלא ילמדו את ילדי ישראל תורה ומצוות באמנם אם לא יהי' גדיים לא יעמדו תישישם אחריהם ואז תשתבח התורה וממילא תבטל האמונה בהש"ת. ואולי י"ל שלכן פרצו היוונים י"ג פרצות בחומת הר הבית כי בקשו לעקור את י"ג עיקרי אמונה מלכם של ישראל שהם האמונה בה' ובתורתו ובנביאיו ובשכר ועונש, ולכן תקנו לזכור הנס ע"י הדלקת נרות האיר עיניהם ולבם של ישראל לזכור את עקרי האמונה ולהחזיק בה בכל כוחם. ולמה דוקא לכתוב על קרן השור כדי להזכיר עוון העגל ששם נכשלו הערב רב, כמ"ש: וימירו את כבודם בתבנית שור, שזה הוכיח על פירוד וסילוק והיו' אין להם כבר חלק באלוקי ישראל. והיות שהעגל נעשה ע"י אהרן שרצה לדחותה עד שיבא משה, לכן באו החשמונאים הכהנים צאצאי אהרן לטהר את בחינת החטא ומסרו נפשם והכריזו מלחמת חרמה, וכמו ששם עמד משה ואמר מי לה' אלי הכריזו החשמונאים מי כמוכה באילים ה' ויש לנו חלק באלוקי ישראל.

מחשבת הלוי זצ"ל

חנוכה הוא הכנה לביאת המשיח רמז לדבר משיח ר"ת מ'דליקין ש'מונה ימי חנוכה.

(זרע קודש)

וירא שם יהודה בת איש כנעני וכי

קשה מדוע נכתב כאן נשואי יהודה סמוך למכירת יוסף וי"ל כיון שאמר לו הקב"ה ליהודה עד עכשיו לא היה לך בנים וממילא לא הרגשת צער גידול בנים וציערת לאביך, חייך שתשא אשה עכשיו ותלך לך בנים ותקבור אותם בחייך ותדע טעם צער גידול בנים.

(שם)

וכל אשר עושה ה' מצליח בידו וימצא יוסף חן בעיני הכי פירושו: עיקר נשיאת חן של יוסף בעיני אדונו היה כי תלה כל הצלחתו מאת ה' ואמר בפה מלא כי מאת ה' היתה זאת ולא ח"ו כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל ותלה כל הגדולה בכורא יתברך וזו מדת ענוה עצומה וכתבם ולנענוה יתן חן ועל כן שפיר וימצא יוסף חן בעיני אדונו.

(שבט הלוי)

וגם פה לא עשיתי מאומה כי שמו אותי בכור

הובא בס' שם משמואל בשם נור הקודש שאין הקב"ה עושה נס שלא כדרך הטבע לאדם שסופו לחטוא והנה דרשו חז"ל עה"פ והבור ריק אין בו מים אבל נחשים ועקרבים יש בו ואעפ"כ ניצל יוסף מהם וזה חוץ לדרך הטבע א"כ בודא מוכח שיוסף לא חטא באשת פוטיפר וזה מה שאמר יוסף וגם פה -

במצרים לא עשיתי מאומה והראה כי שמו אותי אחי בכור עם נחשים ועקרבים וניצלתי שלא כדרך הטבע וזה הוכחה ברורה שלא חטאתי באשת איש. (פנינים יקרים)

ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר

איתא בספ"ק שיוסף זכה למלכות ע"י שהשלים עצמו במדת היסוד ואחרי מדת היסוד בא מדת מלכות, ואמרו חז"ל על הפסוק ויבא הביתה לעשות מלאכתו - לעשות צרכיו נכנס ודמות דיוקנו של אביו יעקב ראה בחלון וזה נתן לו הכח לשמור על מדת היסוד. ולכן נתקנאו בו אחיו שאמרו מפני מה זכה למלכות הרי מה שהתגבר ושמר עצמו מלהכשל זה כי אביו שמר את הדבר, שנראה לו דמות דיוקנו של אביו ולא מכח עצמו זכה להשמר מכל רע.

(הרה"צ מקעשנינוב זצ"ל)

המלך תמלך עלינו אם מושל תמשול בנו איתא בספ"ק ההבדל בין מלך למושל. מלך פירושו שמוֹלך ברצון העם, ומושל פירושו שמושל בכח אף נגד רצונם. לכן נאמר כי לה' המלוכה עלינו ה' נקרא מלך, ברצון כל העם - אבל אמושל בגוים כי אצל אומות העולם הוא מושל נגד רצונם, שהרי הם עובדים ע"ז. אבל לעתיד לבוא ויהיה לה' המלוכה, והיה ה' למלך על כל הארץ גם על האומות שישארו לשרת את ישראל, שנזכה במהרה אי"כ.

(ספה"ק)

ויבא יוסף את דבתם וכי

ברש"י הק' כתב שסיפר על אחיו שאוכלים אבר מן החי שאסור לבני נח, וקשה אם זה נכון היתכן על בני יעקב לחשוך בדבר זה ואם אינו אמת איך יוסף הצדיק אמר דברים אלו, ונראה שידוע שהיה להם ספר יצירה שנמסרו מיד ליד למיוחסים בלבד וכמו שמצינו בחז"ל סנהדרין סה: רב חנינא ורב אושיעא בראו בכל ערב שבת עגלא תילתא ע"י ספר יצירה ואז מן הדין אין צריך שחיטה וכך עשו השבטים ויוסף הצדיק לא ידע וחשב שזה עגל ממש לא ע"י ספר יצירה ולא גילו לו עקב גילו הצעיר ובני השפחות לא ידעו מזה כי לא רצו אחיהם לגלות להם כי חסר להם היחוס על אשר הם בני השפחות, וכן כתב המלבי"ם ליישב שאברהם אבינו נתן למלאכים בשר וחלב שעשה עגל ע"י ספר יצירה, ואז אין איסור בשר בחלב.

(של"ה הק')

ועשה לו כתנות פסים

יש להתפלא איך קנאו האחים הקדושים באחיהם יוסף על כתנות הפסים שעשה לו אביו ויתבאר עפ"י מה שכתב בתרגום ירושלמי פ' ויחי עה"פ ואני נתתי לך שכס אחד על אחיך שיעקב אבינו נתן ליוסף את הכתנות עור שעשה הקב"ה לאדם הראשון והיה ביד יעקב ומסרו ליוסף ולכן קנאו בו שקיבל דבר יקר כזה ומבואר גם מדוע כשאמרו לו כתנות בנד הוא היה רעה אכלתהו שטבלו הכתנות בדם והוא לא האמין כי ידע שסגולת זה הבגד שעליו היו מצוירים חיות וכמה לובש אותו הבגד היו באים ונופלים לפניו ונכנעים לו כמו שהובא בפרקי דר"א (פרק כד) ומתייראים ממנו ולכן לא יתכן שחיה רעה אכלתהו ולכן לא רצה להתנחם.

ויסופו עוד שניא אותו על חלומותיו, לו - ה

יש להבין מדוע כתיב לשון רבים על חלומותיו הרי עד כאן לא מוזכר רק חלום אחד, והנה כתב החוקוני שהיה עוד חלום ולא מוזכר כאן, ובספר "עמר נקא" לרבי עובדיה מברטנורא ז"ל כתב שהחלום היה מה שמוזכר בסוף פרשת ויחי ברש"י הק' שם שעשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד כלומר שלא יכלו עשרה אחים להזיקו כשזרקו אותו לבור נחשים ועקרבים אז קל וחומר שגר אחד לא יוכל להזיק עשרה, ובזה ניחם אותם יוסף בסוף פר' ויחי וזה היה החלום שלא נזכר כאן ורק נרמז במילה "על חלומותיו", ובספר ערבי נחל מפרש שיוסף חלם חלומותיו ב' פעמים, וזה סימן לאמיתת החלום וזהו "על חלומותיו".

מזלא טבא וגדיא יאה

מעומקא דליבא שלוחות בזה למחנך החשוב

הרה"ח **חיים צבי יאקאב שליט"א**

יועץ חינוכי בת"ת

לרגל נישואי הבת תחיי

ניהא רעוא שייזכה וירוה רוב תענוג ונחת דקדושה

מכל יוצאי חלציו ותלמידיו כבניו לאורך ימים ושנים

טובות מתוך בריות גופא ונהורא מעליא

ה'תשס"א ה'תשס"א ה'תשס"א